

A bírálóbizottság értékelése

Vajda Júlia disszertációja a szerző és munkatársai által 2000-es évek első két évtizedében felvett, nagy mennyiségű narratív életinterjú kutatására épül, amelyeket a kutatók a holokauszt túlélőivel készítettek. A szociológiát és a pszichológiát ötvöző, történeti beágyazottságú, könyv alakban benyújtott disszertációban a holokauszt (Vajda megfogalmazásában a Soá) túlélőivel készített narratív élettörténeti interjúkat Vajda Júlia alapvetően pszichoanalitikus szempontú megközelítésből rendszerezte és értelmezte.

A traumafeldolgozást a szerző történeti forrásokon vizsgálja, a nézőpont, a perspektíva pedig, ahonnan az alanyok az átélteket szemlélik, gyakran szociológiailag meghatározott. Így a disszertáció joggal tekinthető multidiszciplináris munkának.

A kutatás célja – a szerző megfogalmazásában – azt megérteni, hogy „mi történt velük [a vézskorszak túlélőivel] ott és akkor, és mindez hogyan élt velük és bennük a továbbiakban”. Ennek a szándékának a szerző sikerrel eleget tett.

Az értekezés számos jelentős tudományos eredményt tartalmaz. Ezek sorában elsőként említhető, hogy Vajda Júlia új, mások által korábban nem alkalmazott módszertan alapján vizsgálta tárgyát: nagy mennyiségű narratív életinterjút több rétegű hermeneutikai elemzésnek vetette alá. A szerző, Gabriele Rosenthal módszerét tovább gondoló kutatásai alapján minden korábbinál világosabban látszik, hogy a soá magyar túlélői mit éltek át egyéni és társadalmi szinten, valamint a megélt történetüket hogyan interpretálták elbeszéléseikben. Kiemelendő, hogy Vajda Júlia elemzéseiben az elbeszél narratívák mögötti társadalmi és történeti háttér mindvégig kirajzolódik, sőt azok változását is részletgazdagon figyelemmel kíséri. Az értekezés vizsgálati eredményei által több fontos történeti jellegű kérdés értelmezését is új szempontokkal gazdagítja, ilyen például a zsidó asszimiláció kérdésköre, vagy a történeti múlt-személyes múlt viszonya egymáshoz. A bemutatott esettanulmányok elemzései, megalapozott, gondolkodásra készítő értelmezései nyomán az élettörténetek egyes elemei csoportosajátosságokká állnak össze.

Az értekezés tudományos eredménye, hogy a szerző által „ideáltipikusnak” tekintett életinterjúkat és narratívákat az esettanulmányokról szóló fejezetekben különféle típusokba sorolja. A különféle jellegzetes narratíva-strukturáló tényezőkre fókuszál, mint például a hallgatás és elhallgatás, a tanúságtétel kényszerítő érzése, a gyermek túlélők speciális terhei stb.

Az értekezés tudományos eredményei között ki kell emelni az érzelmeket is értelmezhetővé tevő interjúkészítési, interjú-lejegyzési módszert, valamint az elemzés alapjául szolgáló fogalomkészlet kidolgozását, amely nemcsak hasznos tananyag az egyetemi oktatásban, de mintául szolgálhat a soát, és egyéb genocídiumokat vizsgáló kutatók számára egyaránt.

A szerző témájának nemzetközi szakirodalmát behatóan ismeri. Ennek ellenére hiányoznak a társadalmi trauma pszichológiájáról és a traumaöröklődéssel foglalkozó újabb szakirodalmi ismeretei, s az azokra adott reflexiók. A vizsgált interjúk kapcsán a társadalmi traumákkal kapcsolatos némely állásfoglalásai, kérdésfelvetései, feltételezései is erősen vitathatóak. és ez áll az értekezésben olvasható bizonyos történeti magyarázatokra is (például a népirtások keletkezésével kapcsolatban). Felvethető, hogy Vajda Júlia nem vizsgálta, hogy az interjúalanyok miért, milyen percepció nyomán beszélnek életük traumatikus eseményeiről, holott ennek ismeretében jobban érthetőek lettek volna olyan, szinte mindenkit érintő kérdések, mint a beilleszkedés, integráció, asszimiláció. Hiánynak tartjuk, hogy a disszertáció végén nincs olyan zárófejezet, amely összegezné a tanúságtételek vizsgálatából általánosan levonható ismereteket.

Összességében Vajda Júlia műve a megélt és elbeszél múlt egységben való vizsgálata olyan fontos eredményeket hozott, amelyek nemcsak a pszichológiai, de a történeti és

szociológiai kutatásoknak is sok tanulsággal szolgál, új nézőpontokkal, eredményekkel gazdagítja ezeket a tudományágakat.

A bizottság pártolólágg terjeszti az MTA Doktori Tanácsa elé Vajda Júlia értekezését az MTA doktora címének odaitélése céljából.